

УДК 351:37.378

DOI: 10.35340/2308-104X.2019.84-3-17

**ЗДІЙСНЕННЯ УПРАВЛІННЯ
ЯКІСТЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ
УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ
ЕТАПІ****THE IMPLEMENTATION OF THE
QUALITY MANAGEMENT OF
HIGHER EDUCATION IN UKRAINE
AT THE PRESENT STAGE****БЕРЕЖНА Л. Г.,**
старший викладач,
Донецький державний
університет управління**BEREZHNA L.,**
Senior Lecturer,
Donetsk State University of
Management

У статті розкрито одну із стратегічних цілей створення єдиного європейського простору вищої освіти – забезпечення якості вищої освіти. Проаналізовано документи щодо подальшого розвитку системи забезпечення якості вищої освіти. Визначено організаційно-правові механізми забезпечення якості вищої освіти України.

Ключові слова: вища освіта, механізми забезпечення якості вищої освіти, реформа державного управління, якість освіти.

В статье раскрыта одна из стратегических целей создания единого европейского пространства высшего образования – обеспечение качества высшего образования. Проанализированы документы по дальнейшему развитию системы обеспечения качества высшего образования. Определены организационно-правовые механизмы обеспечения качества высшего образования Украины.

Ключевые слова: высшее образование, механизмы обеспечения качества высшего образования, реформа государственного управления, качество образования.

In the article one of the strategic goals of creating a main European higher education area – ensuring the quality of higher education have been founded. The documents on the further development of the quality assurance system of higher education have been analyzed. The organizational and legal mechanisms for ensuring the quality of higher education in Ukraine have been determined.

Key words: higher education, public administration reform, mechanisms to ensure the quality of higher education, quality of education.

Постановка проблеми. В результаті посилення процесу глобалізації освіта стає ключовим фактором миру, міжнародної демократії, забезпечує світову соціальну інтеграцію, розвивається у якості ринку послуг та у сфері підготовки фахівців за міжнародними стандартами. Виникає необхідність використання міжнародних стандартів освіти і критеріїв оцінки якості у сфері освіти. Різні підходи і механізми контролю якості отриманої освіти знаходяться у стані досліджень і розробки моделі менеджменту якості вищої освіти. У цьому процесі суб'єктами виступають органи державного управління якістю освіти, які утворюють лише частину механізму державного

управління, а об'єктом є складові системи освіти: матеріально-технічні, науково-методичні та людські ресурси.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Істотний вклад у дослідження системи забезпечення якості вищої освіти внесли відомі вітчизняні та зарубіжні вчені: Л. Белова, Н. Діденко, С. Калашникова, В. Кремень, В. Луговий, Т. Лукіна, О. Поступна, І. Сікорська [5], І. Тригуб [6], в працях яких сформульовано теоретико-методологічні засади та практична реалізація заходів, запропонованих для вирішення проблем в цій сфері. Однак проблема створення цілісної системи державного управління якістю освіти в вітчизняному науковому середовищі не отримала належного теоретичного обґрунтування. Можливість соціологічних досліджень та опитувань ще не є обґрунтованою для покращення системи якості вищої освіти України.

Метою статті є визначення організаційно-правових механізмів забезпечення якості вищої освіти України та обґрунтування доцільності цієї системи.

Вклад основного матеріалу дослідження. Для того, щоб покращити якість освіти в Україні, необхідно пройти шлях інтеграції в європейський освітній простір. Забезпечення якості вищої освіти є одним з ключових компонентів для створення єдиного європейського простору вищої освіти.

Поштовхом для створення цього простору, для підняття конкурентоспроможності вищої школи України стало підписання низки відповідних документів. В 1999 р. Міністрами освіти країн Західної і Центральної Європи було підписано документ під назвою «Болонська декларація» [1]. Україна приєдналася до Болонського процесу в 2005 р. [2].

У документі «Стратегія сталого розвитку «Україна 2020», метою якого є «впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі» однією з першочергових реформ у рамках чотирьох векторів руху є «Децентралізація та реформа державного управління» [3].

28 вересня 2017 року набрав чинності Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-УІІ [4]. Міністерство освіти і науки України займається створенням системи забезпечення та постійного поліпшення якості вищої освіти, яка відповідає рекомендаціям і стандартам Європейського простору вищої освіти.

Діяльність Міністерства освіти і науки в цьому напрямі визначається як надання методичної підтримки закладам вищої освіти у створенні системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти та створення системи зовнішнього контролю якості вищої освіти. У 2019 р. Міністерство має затвердити 120 нових стандартів вищої освіти, що базуються на компетентнісному підході, за освітнім рівнем бакалавра, та 80 – за освітнім рівнем магістра. Ці стандарти гарантуватимуть забезпечення внутрішньої якості вищої освіти з боку університетів. Також надзвичайно важливо отримати дієздатне Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, яке за своєю ідеологією має бути честю й совістю вищої освіти та мати бездоганну репутацію у суспільстві. Саме цей незалежний орган має забезпечити зовнішній контроль за якістю вищої освіти [4]. Одним із напрямів роботи над удосконаленням організаційно-правових механізмів забезпечення якості вищої

освіти є питання забезпечення академічної доброчесності, адже довіра під час впровадження наукової та навчальної роботи має бути забезпечена усім учасникам навчального процесу. Виконання вправ повинно бути самостійним, посилення на джерела інформації у разі їх використання достовірними, інформація – правдивою.

Згідно зі змінами щодо реформи освіти та науки триває активна робота над створенням Національного репозитарію академічних текстів. Репозитарій має стати, з одного боку, ефективним інструментом виявлення плагіату, з іншого – ресурсом для обміну інформацією між науковцями. Вже затверджене Положення про національний репозитарій академічних текстів, де зазначені ключові характеристики майбутнього ресурсу. Зокрема, передбачається, що це буде розподілена електронна база даних, яка складатиметься з центральної та локальних частин – репозитаріїв закладів вищої освіти та інших інституціональних учасників репозитарію. Ресурси Національного репозитарію будуть допоміжним засобом для експертизи академічних текстів на запозичення [5].

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна разом з іншими дев'ятьма закладами вищої освіти України рекомендовано Міністерством освіти і науки України до участі у чотирирічному Проекті сприяння академічній доброчесності, ініційованому Американськими Радами з міжнародної освіти у партнерстві із Міністерством освіти і науки та за підтримки Посольства США. Його мета – донести до університетської спільноти значення академічної доброчесності і наслідки недотримання її постулатів [5]. Академічна доброчесність означає, що в процесі навчання та дослідницької роботи всі учасники освітнього процесу керуються, передусім, принципами чесної праці та навчання, що стане частиною нової академічної культури в українських закладах вищої освіти та передумовою для успішного розвитку суспільства. Учасники проекту отримують практичну інформацію щодо впровадження принципів академічної доброчесності, план дій щодо їх популяризації у закладах вищої освіти.

Невід'ємною складовою покращення якості освіти є підвищення рівня підготовки фахівців за спеціальністю 081 «Право». Із метою здійснення відбору якісного контингенту студентів та зниження корупційних ризиків 2016 року в дев'яти закладах вищої освіти України проведено експеримент під час вступу на магістратуру зі спеціальності 081 «Право» з використанням організаційно-технологічних процесів ЗНО. 2017 року пілотний проект поширено на всі заклади вищої освіти, що готують юристів. Цей крок – один зі складників реформи юридичної освіти, над якою працює МОН, нарівні з розробленням стандарту юридичної освіти та Концепції реформування юридичної освіти в Україні [4]. 2019 року значно збільшено перелік спеціальностей для вступу до магістратури, на які треба здавати Єдиний Вступний Іспит з іноземної мови з використанням організаційно-технологічних процесів ЗНО [6].

Нова система управління та фінансування науки – утворення Національної ради з питань розвитку науки і технологій. Створено систему, де всю наукову та науково-технічну діяльність координуватиме Національна рада з розвитку науки і технологій. Членами Національної ради є науковці,

представники наукової громадськості, органів виконавчої влади та сектору економіки.

Утворення Національного фонду досліджень та формування органів його управління сприятиме розвитку наукового потенціалу країни. Основною функцією Національного фонду досліджень є надання грантів на проведення наукових досліджень і розробок для окремих вчених та для організацій. Це забезпечить дослідникам можливість отримувати кошти на конкурсній основі для реалізації наукових проектів.

У рамках програми Європейського Союзу Erasmus+ 180 вищих навчальних закладів України, у тому числі Донецький державний університет управління (м. Маріуполь) продовжує реалізацію проекту Еразмус+ «Імплементация системи забезпечення якості освіти через співробітництво університету-бізнесу-уряду» [7]. Проект передбачає вивчення та використання досвіду європейських університетів та його використання з метою формування в ДонДУУ системи забезпечення якості освіти, у тому числі забезпечення академічної мобільності.

Європейська практика оцінки якості освіти характеризується створенням спеціалізованих акредитаційних агенцій – громадських організацій, що займаються розробкою інструментарію й методик оцінки якості, а також здійснюють перевірку якості освіти. Діяльність агенцій зосереджена, головним чином, на оцінці якості та забезпеченні гарантій якості, що включає акредитацію вищих навчальних закладів і освітніх програм, а також контроль і консалтинг в окремих елементах і аспектах освітньої діяльності, наприклад, таких, як електронне навчання, ефективність наукових досліджень, освітні сервіси, системи менеджменту якості тощо [8; с. 68].

Процедура системи оцінки якості вищої освіти, зауважує Сікорська І., складається з таких етапів: внутрішній контроль якості, як відправна точка; підготовка закладом вищої освіти звіту щодо самооцінювання; відвідування закладу вищої освіти зовнішньою атестаційною комісією, до складу якої входять викладачі, інші працівники закладів освіти, студенти; підготовка звіту зовнішньою атестаційною комісією; інспекційна метаоцінка. Процедура оцінювання якості ґрунтується на внутрішніх механізмах оцінювання та забезпечення якості закладу вищої освіти, що свідчить про самостійність та автономію університету [9; с. 29].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Досліджено організаційно-правові механізми забезпечення якості вищої освіти України; визначено, що для покращення якості освіти, зокрема, вищої освіти, було підписано низку документів та проведено комплекс заходів: «Болонська декларація» у 1999 році стала поштовхом для створення єдиного європейського простору вищої освіти; «Стратегія сталого розвитку «Україна 2020» має на меті впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі, одним із завдань країн Європейського Союзу є підвищення якості вищої освіти; 2017 року набрав чинності Закон України «Про освіту», Міністерство освіти і науки України займається створенням системи забезпечення та постійного поліпшення якості освіти, яка відповідає рекомендаціям і стандартам Європейського простору, зокрема, вищої освіти; 2016 року в Україні стартував Проект сприяння академічній доброчесності,

мета якого – донести до університетської спільноти значення академічної доброчесності і наслідки недотримання її постулатів; із метою здійснення відбору якісного контингенту студентів та зниження корупційних ризиків 2019 року збільшено перелік спеціальностей, на які треба здавати Єдиний Вступний Іспит в магістратуру.

Встановлено, що отримана інформація щодо низки законів та підписаних документів про контроль системи якості вищої освіти може бути основою у розробленні подальших стратегічних моделей, освітніх змін, спрямованих на підвищення ефективності процесу управління якістю вищої освіти.

Література:

1. Bologna Declaration (1999). The European Higher Education Area, Joint declaration of the European ministers of education, Bologna, June 19, 1999. URL: http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/BOLOGNA_DECLARATION1.
2. “From Berlin to Bergen”. General Report of the Bologna Follow-up Group to the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education Bergen, 19-20 May 2005. URL: http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2005_Bergen/37/9/2005_Bergen_BFUG_Report_577379.pdf.
3. «Стратегія сталого розвитку «Україна 2020». Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
4. Реформа освіти та науки. Урядовий портал. URL: <http://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/reforma-osviti>.
5. Академічна доброчесність. Наукова бібліотека УІПА. URL: <http://library.uipa.edu.ua/poslygy/naukovtsiamfakhivtsiam/naukovtsiam/akademichna-dobrochesnist.html>.
6. Lists of the projects the European Commission funded under Erasmus+ and its predecessors programmes. National Office Erasmus+ UA. URL: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplu-projects-compendium/>.
7. Про затвердження деяких нормативно-правових актів з питань прийому на навчання до закладів вищої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 11.10.2018 р. № 1096. 2018. С. 41.
8. Сікорська І. Механізми забезпечення якості вищої освіти: досвід Нідерландів. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2015. 84 с.
9. Тригуб І. Класифікація країн Східної Європи щодо подібності підготовки експертів у галузі освіти. Неперервна професійна освіта: теорія і практика Педагогічні науки. Київ, 2016. №1-2 (46-47). С. 66-70.

References:

1. Bologna Declaration (1999). The European Higher Education Area, Joint declaration of the European ministers of education, Bologna, June 19, 1999. URL: http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/BOLOGNA_DECLARATION1.
2. “From Berlin to Bergen”. General Report of the Bologna Follow-up Group to the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education Bergen, 19-

20 May 2005. URL: http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2005_Bergen/37/9/2005_Bergen_BFUG_Report_577379.pdf.

3. «Strateghija stalogho rozvytku «Ukrajina 2020». Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

4. Reforma osvity ta nauky. Urjadovyj portal. URL: [/www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/reforma-osviti](http://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/reforma-osviti).

5. Akademichna dobrochesnistj. Naukova biblioteka UIPA. URL: <http://library.uipa.edu.ua/poslygy/naukovtsiamfakhivtsiam/naukovtsiam/akademichna-dobrochesnist.html>.

6. Lists of the projects the European Commission funded under Erasmus+ and its predecessors programmes. National Office Erasmus+ UA. URL: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplu-plus-projects-compendium/>.

7. Pro zatverdzhennja dejakych normatyvno-pravovykh aktiv z pytanj pryjomu na navchannja do zakladiv vyshhoji osvity: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 11.10.2018 r. # 1096. 2018. S. 41.

8. Sikorsjka I. Mekhanizmy zabezpechennja jakosti vyshhoji osvity: dosvid Niderlandiv. Rozvytok systemy zabezpechennja jakosti vyshhoji osvity v Ukraini: informacijno-analitychnyj oghljad. Kyjiv: DP «NVC «Priorytety», 2015. 84 s.

9. Tryghub I. Klasyfikacija krajyn Skhidnoji Jevropy shhodo podobnosti pidghotovky ekspertiv u ghaluzi osvity. Neperervna profesijna osvita: teorija i praktyka Pedagoghichni nauky. Kyjiv, 2016. #1-2 (46-47). S. 66-70.

In the article one of the strategic goals of creating a main European higher education area - ensuring the quality of higher education have been founded. The documents on the further development of the quality assurance system of higher education have been analyzed. The organizational and legal mechanisms for ensuring the quality of higher education in Ukraine have been determined.

As a result of strengthening the globalization process, education becomes a key factor of peace, international democracy, global social integration, develops as a service market and in the training of professionals to international standards. There is a need to use international education standards and quality assessment criteria in the field of education.

Various approaches and mechanisms of quality control of the received education are in the state of research and development of the quality management model of higher education. In this process, the subjects are the state bodies of education quality management, which form only part of the mechanism of public administration, and the object is the components of the education system: material, technical, scientific, methodological and human resources.

In order to improve and improve the quality of higher education in Ukraine, various activities are systematically carried out. One of them is the accreditation of education programs by the National Agency for Quality Assurance in Higher Education. Accreditation of educational programs is a verification of compliance with the Licensing conditions and standards of higher education.

The Presidium of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine approved the new version of the Concept of introduction of media education in Ukraine. The main purpose of the Concept of introduction of media education in Ukraine is to

promote the development of an effective media education system in Ukraine, which should become the basis of humanitarian security of the state, development and consolidation of civil society, counteract external information aggression, comprehensively prepare children and young people for systematic cooperation, to shape media literacy and media culture among citizens according to their age, individual and other characteristics.